

אשכול יוסף

מאצרותיו דרבי יוסף זוי סימן טוב שליט"א
מוזבר הספרים "כרם יוסף" וע"א ס' פניה"ק ירושלים תובב"א

הגדר מעצרת

"לא יבא ממזר בקהל ה'"

"ממזר" | 6 דיעות חשובות:

- פריה ורביה בן ובת מזרים: הב"י (אבה"ע סי' א') הביא דגריסין בירושלמי (פ"ב דיבמות ה"ו) על המשנה שמי שיש לו בן מכל מקום פטר את אשת אביו, ובנו הוא לכל דבר אפילו לפריה ורביה, וביאר הריטב"א (יבמות כב. ד"ה מתיני) שאפילו בן ממזר יוצא ידי חובת פריה ורביה. וכן כתבו הרשב"א והרמב"ן והמאירי שם בשם הירושלמי. וכן פסק הרמ"א (שם סוף סי'). אך הרדב"ז (ח"ז סי' ב') כתב שגורסא משושבת נודמנה לראשונים בירושלמי, ולהספרים שלנו לא נפשט ספק זה, והעלה דבבן ממזר לא יצא ידי חובה, דהוי מצוה הבאה בעבירה. והמהר"ט אלגאוי (הל' בכורות פ"ח סוף אות ס"ה) כתב לחלק בין אם על הערוה באונס ונולד ממזר, דבזה יוצא ידי חובת פריה ורביה, אבל במזיד או שוגג לא יצא ידי חובתו. וראה מה שהארצתי בזה בחיבורי טבעת יוסף חופה וקידושין (בהלכות פרי").
- האם לעתיד לבוא אליהו משהר ממזרים שנשמעו או מגלה חרפתו? בגמרא קידושין (ע"א) רבי יהושע בן לוי סובר משפחה שנשמעה נטמעה. ר' יוחנן נשבע בהיכל שיודע על משפחות שנתערבו בהן פסולים, ומה אעשה שגדולי הדור נטמעו בה, ואין מפרסמין. וכן אמר אב"י שאליהו מפרסם לעת"ל פסולים שנתקרבו בווע, אבל משפחה שנשמעה שלא נודע פיסולה, אין מגלה (רש"י). ובגמרא שם (ע"ב) נחלקו, לרב יוסי ממזרים ונתנים מהורים לעתיד לבא, לר' מאיר אין מהורים. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי. אמר רב יוסף אילולא שכך הלכה, היה אליהו בא, ומוציא מאיתנו חבורות חבורות של בני אדם פסולים. הר"ן סובר להלכה שמשפחה שנשמעה נטמעה, ולעת"ל כשרה היא, ובוה"ז ראוי לגלותה לצנועים שלא ידבקו בהם, שהקב"ה משרה שכנתו רק על משפחות מיוחסות שבישראל. וביאר שזה מה שאמרו שם בגמרא שהחכמים היו מוסרין אותה לתלמידיהם פעם אחת בשבוע.
- נחלקו הר"ן והרמב"ן אם לדעת רבי יוסי אליהו בא לעתיד לבוא להתיר רק ספק פסולין, כלומר שפסולים לא נודע לרבים, או אפילו להתיר מי שפסול ידוע. לדעת הרמב"ן, אליהו בא לטהר אפילו בידועים שהם פסולים. שאילו אותם שנשמעו, כבר עכשיו מהורים הם. ומבאר הרמב"ן שאע"פ שאין המצוות כטלות לעתיד לבוא, האיסור שנאמר בתורה על ביאת ממזר בקהל ה' לא יעקר, והוא יתגזר בכל הממזרים שהיו יסור ביאת המשיח, ורק אלו שהיו בדורות שקודם לכן יוכשרו בהוראת שעה. והר"ן סובר שמשמע שאף לעת"ל צריך לאלוהו, ורק ספק ממזרים מתיר, היינו אותם שאין ידועים לנו, אבל הפסולים ממש, שאף אנו יודעים פסולם, בהם לא צריך לאלוהו, ואינם מהורים לעת"ל.
- הר"ן כותב שמהרמב"ם (מלכים פ"ב ה"ג) נראה שלעת"ל אליהו אינו בא לטהר אותן שפסולין ידוע, שכי' בוה"ז: "בימי מלך המשיח וכו', ואינו מיוחס ישראל אלא לשבטיהם, אבל אינו אומר על שהן בחוקת כשרות זה ממזר וזה עבד, שהדיו הוא שמשפחה שנשמעה נטמעה". וכי' הב"י שגם הרא"ש (פ"ד ס"א) סובר כן, ושכן דעת הטור, שכי' "ומ"מ משפחה שנתערב בה ספק פסול אין צריך לרחקה שכולן טהורין לעתיד לבוא". [ברם הב"ח (בקה"א) תירץ שהמזכ"ר "ספק פסול" רק מפני שבא להורות שכהן אפילו ספק פסול לא ישא מהם, וסיים שכן נקטין].
- הר"ן מקשה על הרמב"ן שאם לדעת רבי יוסי אליהו בא להתיר לעת"ל אפילו פסולים ידועים, אם כן ריב"ל ודאי אינו סובר כמותו, כי ריב"ל ודאי דיבר באין פסולים ידוע, שהרי למד דין זה מהפסוק "וישב מצרף ומטהר כסף" כסף מטהר ממזרים, שעי' כספם הצליחו להיטמע, וכיון שנשמעו נטמעו, ומוכח שדוקא מי שעי' הכסף נשכח פסולו מותר, וכן דוקא מי שנשמעו, שאל"כ כסף למה לי? ונטמעו למה לי? וי"ל דריב"ל דיבר על הזמן הזה, ולכן התיר רק ספק ממזרים, ורבי יוסי דיבר על העת"ל כפשוטו לשונו. ומצאתי עוד שהרמב"ן עצמו נתקשה בקושיית הר"ן, ותירץ שריב"ל דיבר על פסולי עבדים וחללים, שלא יטהרו לעת"ל, שהעבדים לא יטהרו משום שאינם מכלל ישראל, והחללים לא יטהרו משום שאינם אסורים לבוא בקהל.
- מדוע אין מברכין שלא עשני ממזר? הגאון הגדול מוה"ר יונה רפאלי שליט"א אר"ש ישיבת "אהלי תורה" השיבני שעיקר הברכה שלא עשני עבד גוי ואשה לפי שהם אינם חייבים במצוות, דהיינו רק בשבע מצוות בני נח, ואשה פטורה מכל מצוות עשה שהיו בהן גמרא, אבל ממזר חייב בכל המצוות כולן, ולא שייך בו פטור מיוחד, לולא מצות פריה ורביה שמצונו שנחטבו בזה הפוסקים, ולכן לא שייך לברך שלא עשני ממזר, ובמקו"א הבאתי בזה עוד עשרה יישובים.

"יִכְתֹּב לָהּ סֵפֶר פְּרִיָּתָהּ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְלִקְרָאָהּ מִבֵּיתָהּ"

מדוע נוהגין לכתוב בגט דוקא 12 שורות?

- התוספות בתחילת מסכת גיטין כתבו: "ומה שנוהגים לכתוב י"ב שורות בגט, אומר ר"ת משום דגט גיטריא י"ב".
- עוד כתבו: "ור"י שמע בשם רב האי גאון ובשם רבינו סעדיה, משום דכתיב "ספר" כריתות כשיעור 12 שורות המפסיקין בין ארבעה חומשי ספר תורה, כדאמר בבבא בתרא (דף יג:) שצריך להניח ארבעה שורות בין כל ספר וספר, והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא חשיב שאינו אלא חזר ושונה מה שלמעה".
- בספר התרומה בהלכות גיטין (סימן קי"ב) פירש, משום דכתיב "זה" ספר תולדות אדם ודרשינן במדרש אפילו סרגול הספר נאמר לאדם הראשון, פי שרטוט הספר. ובשו"ת בנימין זאב (סימן ק"ט אות ט') ג"כ הביא טעם זה, והוסיף דגם לטעם זה דרשינן דכיון דגט הוי בגי' י"ב, וזה בגי' י"ב, וממילא דרשינן דמה שאמרו גבי אדם הראשון זה ספר אפילו סרגול הספר קאי נמי אגט.
- שמעתי מהגאון מוה"ר יונה רפאלי שליט"א ראש ישיבת "אהלי תורה" שביאר שנוהגים לעשות י"ב שורות בגט כנגד י"ב דינים עיקרים הנוהגים בגט מדאורייתא, להורות שעל הסופר ומסדר הגט לחזר ולברוק לכל דינים הללו. וכמו שמנה הרמב"ם בריש הלכות גירושין (פ"א הלכה א') עשרה דינים שהן עיקר הגירושין מן התורה, והלחם משנה הוסיף שני דינים נוספים. ואע"פ שתירץ הלח"מ שלא מנאם הרמב"ם מכיון שניתן ללמוד אותם מתוך י"ב דינים, מכל מקום הרי הו"ו י"ב דינים עיקרים נפרדים. ואלו הם: א, שלא יגרש האיש אלא ברצונו. ב, שיגרש בכתב ולא בדבר אחר. ג, שיהיה ענין הכתב שגרשה והסירה מקניינו. ד, שיהיה עניינו דבר הכרות בינו לבניה. ה, שיהיה נכתב לשמה. ו, שלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו אלא נתינתו לה. ז, שיתנו לה ח, שיתנו לה בפני עדים. ט, שיתנו לה בתורת גירושין. י, שיהיה הבעל או שלוחו הוא שנתנו לה, [ושאר הדברים שבגט כגון הזמן והחתימת העדים וכיוצא בהן הכל מדברי סופרים]. יא, שיהיה הכותב ישראל ולא גוי עבד או חש"ו. י"ב, שתהא האשה המקבלת אותו בת דעת ולא קטנה ושוטה.
- הגאון בנימין זאב בשו"ת בנימין זאב שם, מפרש שכותבין 12 שורות בגט, כנגד י"ב שבטים כלומר שעי" גט זה שהוא י"ב שורות מתירים אותה להינשא לכל מי שתצצה מישראל. וכ"כ בחידושי אנשי שם ריש גיטין.
- החת"ס מפרש ע"פ מ"ש ביבמות (סג), אמר רבא אשה רעה מצוה לגרשה, שנאמר, גרש לין ויצא מדון. והנה "לין" במספר קטן גט, וכשתכתוב גט במלואו כזה גימ'ל ט"ת עולה בגימטריא עם הכולל גר"ש והיינו גרש לין. וי"ב שורות בגט כנגד י"ב אותיות בהאי קרא דגרש לין ויצא מדון.
- הגר"ח פלאגי זצ"ל בספרו נפש החיים (מערכת ג' אות ל"ז) כותב בשם הרב נור הקודש שהטעם שנהגו לכתוב בגט י"ב שורות, כי מקיש הווייה לציאה, דבנישואין ובקידושין יש קדושת שם הויה, דמהאי טעמא נקי יהיה לביתו שנה אחת" (דברים כ"ד), י"ב חודש נגד י"ב צירופי הויה. וכ"כ מר בריה הגאון ר' יוסף פלאגי זצ"ל בספרו יוסף את אחיו, (מערכת ג' אות ה').
- בספר מלחא בטעמא (ה"ב סימן קל"ג עמוד צ"ג) לג"ר ראובן בן דוד זצ"ל כתב טעם נפלא לשם "גט", שכשהאיש נושא אשה מתחייב לאשהו בשלושה דברים: א, שאר. ב, כסות. ג, עונה. והאשה מתחייבת לבעלה בתשע מלאכות בכתובת: א, טוהנת. ב, אופה. ג, מכבסת. ד, מבשלת. ה, מניקה את בנה. ו, מצעת לו המיטה. ז, עושה בצמר. ח, מוזגת לו הכוס. ט, רוחצת פניו ידיו ורגליו. ועל כן כשמגרש אותה נפטר הוא משלוש דברים שהוא חייב לה, וזה כנגד אות ג' מתובת "גט", והיא משעה דברים הרמוז באות ט'. ואולי י"ל שמטעם זה ג"כ כותבין י"ב שורות בגט. ויש להוסיף בזה דמוכרין להן טעם זה בכתיבת הגט, אולי ע"ז לא יפרדו, כעין מה שמצונו בגט מעושה דכהן, או ישוב לקהתה.
- ידידי הרח"ג מרדכי חיים שליט"א בגליון פנינים ביאר ע"פ מה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר (פרק י') שבשעה ראשונה הוצבר עפרו של אדם, בשנייה גבלו, בשלישית רקמו, ברביעית נורקה בו נשמה, בחמישית קם על רגליו, בששית קרא שמות, בשביעית נודמנה לו חוה, בשמינית נצטוו על פירות, בתשיעית עלו למטה שנים וירדו ארבעה, בעשירית עבר על צוויו, באחד עשר נדון, בשנים עשר נתגרש שנה יוגרש את האדם, וכיאר דכותבין י"ב שורות בגט כנגד השעה השנים עשר שנתגרש האדם מגן עדן. ואולי יש להוסיף בזה שיש כאן רמז שריבוי הגירושין בעולם, הם מחמת גירושין של אדם הראשון, להורות שעי" תיקון חטא אדם הראשון, יתמעטו הגירושין.

כִּי הָאֱלֹהִים מִתְּהַלְּחֵן בְּקֶרֶב מוֹנֵה לְהַצִּילָהּ וְלִתֵּת אֵיבָהּ לְפָנֶיהָ

למה רשב"י ורבי אלעזר לא התפללו שימות הקיסר?

צ"ב מדוע רשב"י ור"א בהיותם במערה 12 שנים מפני שביקש הקיסר להרוג את רשב"י, למה לא התפללו שימות הקיסר בעקבות הגזירה, והלא איתא בגמרא מו"ק (טז): "מושל באדם צדיק, מושל יראת אלהים" (שמואל ב' כ"ג) אמר הקב"ה אני מושל באדם, וצדיק מושל בי, שאני גוזר גזירה והוא מבטלה. ובמדרש רבה (פ"ב י"ג) נמשלו צדיקים לכוכבים, שנא' (דניאל י"ב) "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" לומר לך מה הכוכבים, מרוב חום שעליהם, יכול אחד לשרוף כל העולם כולו, כך הם הצדיקים, יכולים לשרוף בדיבורם, כגון אליהו שירדה אש מן השמים בדיבורו, ושרפה את שר החמישיים עם חמישיים חייליו (מלכים ב' פ"א).

ומצינו שכאשר רשב"י יצא מהמערה כל מקום שנתן עיניו מיד נשרף, וכן המית לאותו סבא שלגלג עליו שטיהר העיר טבריה, וכן המית את יהודה בן גרים מחמת קפידתו, ומסתבר שגם קודם כניסתו למערה היה רוב כוחו וחילו, ומדוע לא התפלל על מות הקיסר?

ביאור א' - הוי מתפלל בשלומה של מלכות

נראה ליישב על פי מה ששנו רבותינו באבות (פ"ג מ"ב), רבי חנינא סגן הכהנים אומר, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, ופירש רש"י אפילו באומות העולם, שכן מצינו שהיו נודרין נדרים ונדבות בשבילם, וכמו שמצינו בשבעים פרים שהיו ישראל מביאים בשביל האומות. וביאר בשו"ת משנה הלכות (ח"ט סי' שפ"ב), שהרי קי"ל אין שלום לרשעים אמר ה', והיאך יתפללו בני"י לשלום עכו"ם, ועל זה מתרץ, שהרי נודרים נדרים ונדבות בשבילם, ולא תגרע תפילה שהיא כנגד קרבות, ולכן קמ"ל לצריך להתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה של מלכות, איש את רעהו חיים בלעו. ובפסיקתא זוטרתא (מקץ מ"א) עה"פ "ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה" אמרו, תלה הגדולה בגדול, מכאן שצריך אדם להתפלל בשלומה של מלכות. וכתב המהר"ל בבאר הגולה (באר השביעי פ"א), ידוע כי מה שאמרו "הוי מתפלל בשלומה של מלכות", והיינו על מלכות אומות העולם, כי על מלכות ישראל בלא"ה יש להתפלל שהוא קיום ישראל להמשיך שלומם, גדולתם ורוממותם והצלחתם. וביאר המהר"ם שי"ק זצ"ל (דרכי משה אות צ"ד) שיוצאין בזה ידי"ח באמירת מזמור (תהלים קמ"ד) "הנותן תשועה למלכים". לאור האמור י"ל שרשב"י ור"א בדווקא לא התפללו על הקיסר שימות, כי לא רצו לעבור על דברי חכמים שאמרו הוי מתפלל בשלומה של מלכות.

ויש לעיין כאשר המלכות רודפת אחר גדולי ישראל להורגם, היאך לא יתפללו שיומתו ראשי המלכות, וכן מבואר בגמרא מכות (ח): דישאל שקילל כותי אינו לוקה, משום שנא' "ונשיא בעמך לא תאור", בעושה מעשה עמך. והאחרונים השיגו על המנחת חינוך (מצוה רל"א סק"ד וסק"ז) שאף מקלל גוי בשם למרות שפטור מלאו, עובר בעשה דאת ה' אלהיך תירא, כי מוציא שם שמים לבטלה, דודאי מותר לקלל את הרשעים בשם, וכמו שמצינו לדוד המלך בתהלים (פרק ל"ה) ועוד, וכן מצינו לאלישע הנביא שקילל בשם ה' את הילדים שפקרו (מלכים ב' ב' כ"ד), וכן נקט החזו"ן איש (ח"מ סנהדרין סי' כ' אות י'), ומרן הגרא"מ שך זצ"ל (בהגהותיו למנ"ח שם), שכן מוכח בב"מ (מה): דרבא אמר דמי שאינו בכלל ונשיא בעמך לא תאור לא בלבד שאין איסור לקללו, אלא אף מקללים אותו. מיהו עדיין י"ל דשלום מלכות שאני, וכנ"ל.

וראיתי מקשים, היאך החיוב להתפלל בשלומה של מלכות, עולה בקנה אחד עם תפילת הימים הנוראים להעביר ממשלת זדון מן הארץ. ותירצו שהכוונה לעת"ל ביום הדין הגדול והנורא, שהקב"ה יעביר ממשלת זדון מן הארץ. ולפענ"ד נראה עוד דבקשתינו שהקב"ה יעביר ממשלת זדון, ויעמיד מלכותו בעולם, ואין לך תפילה של בקשת שלום מלכות גדולה וחביבה מזו, ולכן כשמתפלל לעקור מלכות הרשעה צריך לבקש על מלכות השי"ת בעולם, ועל מלכות שיותר קרובה לדרך זו, ומפני שראה רשב"י שעדיין אין העת מוכשר שתתקבל תפילתו להעמיד מלכות טובה, לא התפלל על עקירת מלכות רומי בעולם, מפני שלום מלכות בעולם.

ביאור ב' - לכלות שכר מלך רומי לעת"ל

עי"ל דאדרבה רעה היא למלך רשע שימלך בעוה"ז, לאבד טובותיו ושכרו בעולם הזה, כי אם יאבד המלך מלכותו מרם קבלת שכרו בעוה"ז, יצטרך לקבל שכר פי כמה בעוה"ב, לכן נמנע רשב"י מלקלל ולהתפלל על מלך רומי שיאבד מלכותו, וכמו שפירש רש"י עה"פ (דברים ז') "מושלם לשונאיו אל פניו להאבידו", שהקב"ה משלם לרשע בחייו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העוה"ב, וכבר אמרו רבותינו בקידושין (לט:): מי שזיכותו מרובין מעונותיו דומה כמו ששרף את כל התורה כולה ולא שייר ממנה אות אחת, לפי שנפרעים ממנו בעוה"ז ונדמה כאילו נענש מפני שה"ו שרף את התורה, אך באמת הקב"ה עושה כן כדי להרבות לו שכר לעולם הבא, ואם עונותיו מרובין מזכותיו דומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר אות אחת, לפי שפורעים לו שכרו בעוה"ז לאבד את חלקו לעוה"ב. וע"ע בברכות (ז) ובמהרש"א שם. ואיתא במדרש (ילקו"ש ראה) כך אמר משה לישראל, אתם רואים את הרשעים שהם מצליחים, בשתיים ושלושה ימים הן מצליחים - בעולם הזה, וסופן להידחות באחרונה.

הנהגה כל מלך מולך בעבור שכר מעשיו, כמבואר בסנהדרין (קב:), אמר רבי יוחנן מפני מה זכה אחאב למלכות כ"ב שנה, מפני שכיבד את התורה שניתנה בכ"ב אותיות, שכן הדרד ביקש ממנו למסור לו ס"ת לעקור מן התורה ח"ו פסוק "לא יבא עמוני ומואבי", ואם לא ייעתר לבקשתו יעשה עמו מלחמה, ובכל זאת לא הסכים, ועשה מלחמה בעבור זאת. וביאר הבן יהודע (מגילה יא.) שמתעם זה מלך אחאב בכיפה (כמבואר שם), כי כל הכיפה קיימת בזכות התורה, וכיון שכיבד את התורה, זכה למלך בכיפה כולה שהיא קיימת על התורה. ואיתא עוד בסנהדרין (צו:), בטעם שכבש נבוכדנצר הרשע את ירושלים ומלך על כל העולם, שבהיותו סופר המלך, כתב מלך בכל מכתב לחזקתו המלך, שלום למלך חזקיה, שלום לקרתא דירושלים, שלום לאלהא רבא, ונבוכדנצר הוכיחו שקורא את הקב"ה מלך גדול וכותבו לבסוף, וא"ל מלך בבל קריינא דאונרתא איהו ליהוי פרונוקא כלומר קורא האיגרת הוא יהיה השליח לתקנו. באותה שעה רץ נבוכדנצר אחרי השליח ארבעה פסיעות להחליף את המכתב, ועל אותם ד' פסיעות שילם לו הקב"ה שכרו בעולם הזה שמלך על כל ד' רוחות העולם. וראה עוד בחיבורי כרם יוסף עמ"ס מגילה (יא).

ביאור ג' - הגזירה בעונות הדור ופן יקום מלך קשה

עי"ל שלפי שידע רשב"י שהגזירה מפני עונות הדור, ואינם ראויים לנס, ואם תקיים תפילתו וימות הקיסר, ימלך מלך קשה ממנו, שירשיע עוד יותר וירדוף גם את שאר חכמי ישראל, וכמו שמצינו בכתוב (שמות כ"ב) "ויהי בימים הרבים ההם וימות מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויעקו ותעל שוועתם אל האלהים מן העבודה", והקשו רבותינו ז"ל בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב שמות ב' כ"ג) וכי מפני שמת מלך מצרים לכן נאנחו בני ישראל, הלא אדרבה היה להם לשמוח? ומתרץ רבינו בחיי (שמות שם) שחרה להם מיתת המלך אע"פ שהיה רשע, מפחדם פן יקום אחריו מלך רשע יותר ממנו. וכן מצינו בכמה דורות שהיו מלכים קשים ורשעים שמתו, וקמו תחתיהם מלכים קשים ורשעים יותר בעוה"ר.

יישוב ד' - יודע היה שהגזירה משמים וקיבלה באהבה

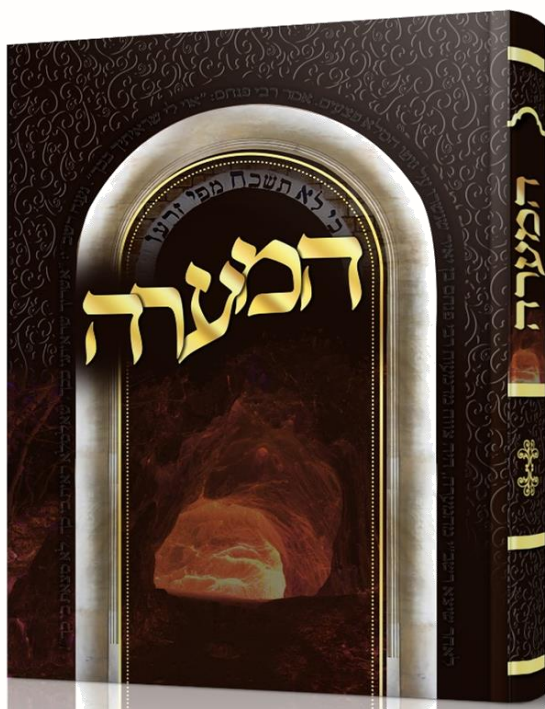
עי"ל שרשב"י יודע היה שנגזרה הגזירה מהשמים, ולכן קיבל עליו דין שמים באהבה, ומטעם זה לא התפלל שימות הקיסר ותבטל הגזירה. כמו שמצינו כיו"ב במדרש אלה אזכרה שמקוננים בתשעה באב, שכאשר ביקש הקיסר להוציא להורג את עשרת הרוגי מלכות, אמרו לו תן לנו זמן שלוש ימים עד שנדע אם גזירה זו באה מן השמים ונקבל עלינו דין שמים, נתן להם זמן שלוש ימים, ונתקבצו הרוגי מלכות, רבן שמעון בן גמליאל ור' ישמעאל בן אלישע כהן גדול, ר' עקיבא בן יוסף ור' יהודה בן בבא, ר' חנינא בן תרדיון ור' ישבב הסופר, ר' אלעזר (נ"א ר' יהודה) בן דמאי ור' חנינא בן חכניאי, ר' חוצפית המתורגמן ור' אלעזר בן שמוע. קטן שבכולם רבי ישמעאל כהן גדול. אמר להם אם דעתכם שתחלקו עמי בעון שאזכיר את השם, [וראה בספר "המערה" מה שהארכתי כאן בהערה, בעניין אין שליח לדבר עבירה]. עכשיו אעלה לרקיע ונדע, אם נגזרה גזירה זו מן השמים או מקבלין עלינו, ואם אינה מן השמים אני יכול לבטלה בשם. אמרו לו: עוונך מופלג בינינו. באותה שעה שהזכיר את השם, קבלתו רוח סערה והעלתה אותו לשמים, וכיון שעלה פגע בו מטטרון שר הפנים, א"ל: עליתי לידע אם גזרה זו מן השמים, א"ל: אוי ישמעאל בני, כך שמעתי מאחורי הפרגוד, בת קול צווחת

המערה

הופיע ויצא לאור ספר "המערה"

המקיף ומלבן בייחודיות:

מעשה רשב"י במערה
ועניינים נוספים ומרתקים
בענייני הרשב"י זיע"א



בהנ"ת המובהרות 054-8460007\8

ואומרת עשרה מחכמי ישראל מסורין למלכות. כיון ששמע את דברי מטטרון ירד לארץ ומצא את חבריו בתענית ובתפילה. אמרו לו מה בידך. אמר להם: לכו ורחצו והיטהרו ולבשו תכריכין שלכם שגזירה זו מלפני הקב"ה.

והנה לאור האמור שם במדרש, שמינת עשרת הרוגי מלכות היה תיקון על חטא מכירת יוסף, שמא י"ל שאף רשב"י ידע שנגזרה הגזירה שיגלה מהיישוב וישב בדרך, לתקן הוא ובנו, מה שהיה יוסף במצרים לבדו עשרים ושתיים שנה. וז"ל המדרש שם: "א"ל רבי ישמעאל למטטרון: וכל זה למה. א"ל: מפני שהיתה מריבה לפני הקב"ה, סמאל עם מיכאל, ואמר לפניו: רבש"ע, בני יעקב שמכרו את יוסף עדיין לא גבית מהם דינם, ונאמר וגונב איש ומכרו וגו'. מיד גזר הקב"ה על עשרה מחכמי ישראל שיהרגו. השיב רבי ישמעאל ואמר: וכי לא מצא הקב"ה עשרה שיפרע מהם דינו של יוסף אלא ממנו. א"ל מטטרון: אוי ישמעאל, חייך לא מצא הקב"ה עשרה ששקולים כבני יעקב כי אם אתם".

וראה זה פלא, כי י"ב שנים היו רשב"י ור"א ברצף במערה לבדם בגלות הרחק מהיישוב, הרי עולה לשניהם יחד עשרים וארבעה שנים, כנגד עשרים ושתיים שנה שנעדר יוסף מאביו, ושתי שנים הנוספים שהיו במערה, היו צריכים להוסיף כיון שסוף סוף לא היו רשב"י ור"א כל אחד לבדו, כמו יוסף שהיה לבדו, אלא היו יחד, לכן הוצרכו להוסיף עוד שנה לכל אחד.

ורבינו יוסף חיים זצ"ל בנן יהודע (שבת לג: ד"ה אברי) ביאר שישבו במערה י"ב שנים כנגד י"ב שבטי ישראל, שעשו בשיבתם תיקון לי"ב שבטי ישראל, ולהיות ששבט יוסף נחלק לשני שבטים, לכך נתגלגל הדבר וישבו עוד שנה אחת ונשלמו י"ג שנים.

יישוב ה' - לא הפסיקו מלימודן אפילו לתפילה

ע"ל בס"ד שמכיון שרשב"י ור"א לא הפסיקו אפילו לתפילה, מפני שהיה תורתם אומנותם, כמו שדקדקו התוספות בשבת (יא.), שרשב"י וחבריו היו מפסיקים רק לק"ש, א"כ מאחר שלא הפסיקו מעסק לימוד תורה אפילו לרגע אחד, ואפילו שלוש תפילות ביום לא היו מתפללים, על אחת כמה וכמה שלא הפסיקו כדי להתפלל לצורך הנאתם, ולתפילה על הקיסר שימות.

יישוב ו' - הקיסר נתן רשות לרבי יהודה להרביץ תורה ברבים

שמוא ע"ל שמכיון שהקיסר הניח לישראל שיעסקו בתורה ויקהילו קהילות ברבים, שהיה אדרבה גזר שרבי יהודה בר אלעאי יהיה ראש המדברים בכל מקום, וידוע שבזמן רשב"י היתה תקופת שמו, ולפני כן הוצאו רבי עקיבא וחבריו להורג מפני שהקהילו קהילות והרביצו תורה לרבים (ברכות סא: ע"ז יז:), לכן כיון שמעתה ואילך נתן הקיסר רשות לרבי יהודה בר אלעאי להרביץ תורה בישראל, מטעם זה לא התפלל עליו שימות.

יישוב ז' - הפץ גלות ולהתבודד בתורה

כבר ביארנו לקמן (ספר המערה סימן י"ח) שאליהו הנביא בבואו לבשר לרשב"י שמת הקיסר, עמד בפתח המערה, ונתירא להכנס פנימה לבשר לרשב"י ולהפריע מדביקותו הגדולה בה: ותורתו, בהיותו טמון במערה, וכמו כן מטעם זה הוצרכה בת קול לצאת אחר י"ג שנים ולהורות לרשב"י ור"א לצאת מהמערה, כי כבר גמרו אומר להשאר כל ימי חייהם במערה

לרוב חשקם וחפצם להמית עצמם באהלה של תורה בהתבודדות מוחלטת מכל ענייני עולם הזה, מתוך עמל ודוחק וריחוק הנאות העוה"ז, וכדברי רבותינו ז"ל באבות (פ"ו מ"ד), "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן והיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא". ובאבות דרבי נתן (פרק י"א) איתא, "אם אדם מנבל עצמו על דברי תורה ואוכל תמרים חרובים, ולובש בגדים צואים ויושב ומשמר על פתח של חכמים, כל עובר ושב אומר שמא שוטה הוא זה, לסוף אתה מוצא כל התורה כולה עימו". ואשר על כן מטעם זה אף מתחילה לא התפלל רשב"י על הקיסר שימות, כי אדרבה גזרת המלכות היוותה עבור רשב"י הזדמנות פז להגשים משאלתו, להמית עצמו באהלה של תורה, ולשקוע כל כולו בעבודת השי"ת.

יישוב ח' - ראוי היה לצאת מהקיסר זרע טוב

הנה בזה"ק (וירא מדרש הנעלם): "אמר רבי מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיחזרו למוטב, ולא ינסו לגיהנום שכתוב (תהלים ל"ה) "ואני בחלותם לבושי שק ענית בצום נפשי ותפלתי על חיקי תשוב". ואמר רבי אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם, שאלמלא סילקו הקב"ה לתרח מן העולם כשהיה עובד ע"ז, לא בא אברהם אבינו לעולם, ושבטי ישראל לא היו, והמלך דוד ומלך המשיח, והתורה לא ניתנה, וכל אותם הצדיקים והחסידים והנביאים לא היו בעולם". ומצינו כיו"ב בכתובות (נג) דאמר שמואל לרב יהודה, לא תהיה מאלו שמעבירים נחלתם, אפילו מבן לא טוב לבן טוב, כי אינך יודע איזה זרע יצא מכל אחד, דשמוא מבנו הלא טוב יצא זרע טוב. ולכא"ו מבואר מדברי הזה"ק שאין לקלל אפי' עכו"ם שמא יצא מהם זרע מעליא, וכמו שמביא הזה"ק מאברהם ועשרת השבטים, וכן מצינו להרבה חכמים, תנאים ואמוראים שהיו בני גרים.

אולם מסתברא שכל דברי הזה"ק נאמרו דווקא אודות רשעים מזרע ישראל דווקא, שקודם מתן תורה אה"נ לא היה כל כך חילוק בזה בין ישראל לאומות, אבל מזמן מעמד הר סיני שנתייחדו ישראל כחטיבה בפני עצמה להיות עם ה', לדעת הזה"ק יש קפידיא שלא יקלל רשעים מזרע ישראל דווקא, אבל לא רשעים מאומות העולם שבודאי אין שום קפידיא לקללם, אם הם רשעים שונאי ישראל ומבקשים רעתם, ופוק חזי שאנו מקללים את המן ואת זרעו, אע"פ שמזרעו למדו תורה בבני ברק (גיטין נז:), מיהו מהמן אין להביא ראיה, לפי שהיה מזרע עמלק, ויש חיוב לכלות את זרעו. והנה השו"ע (ח"מ סי' כ"ז) כותב בהמקלל אחד מישראל (ואפילו מקלל עצמו) בשם או בכינוי, או באחד מהשמות שקורים הגויים להקב"ה, אם היה בעדים והתראה, לוקה משום "לא תקלל חרש" (ויקרא י"ט), ואם היה דיין לוקה עוד אחרת משום "אלהים לא תקלל" (שמות כ"ב), וארור הוי לשון קללה. ודקדק מרן החיד"א בברכי יוסף (שם) בשם דינא דחיי (על סמ"ג לאוין ר"א) דכל זה דווקא גבי ישראל, אבל עכו"ם מצוה לקללו, דכתיב (משלי י') "ושם רשעים ירקב". וכתב בספר יפה ללב (ח"ד חו"מ סי' כ"ז אות ו') דהיינו דווקא אם הוא גוי רשע ורע מעללים, אבל בלא"ה כתיב (קהלת י') "ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר" ואפילו גוי, (עי' ב"ב ד.ו). ועכ"פ בנידו"ד אפשר שראה רשב"י ברוח קודשו שעתיד לצאת מאותו קיסר איזה זרע מעליא, לכן לא קיללו שימות.

מאמר זה מתוך ספרו החדש של המוזכר: "המלצה" ענייני רשב"י זיע"א - להשיג בזוגיות הספרים

בזיליין הבא:

פנקס הקבלות

של מרן ראש הישיבה
זוכם שלום הכהן זצ"ל
ראש ישיבת "פורת יוסף"
הספרים על מרן רה"י זצ"ל
073-371-8053
הקיש את מספר השיעור:
244-245

"עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר"

יו"ל לזכות ידידנו האזנים היקרים והנעזימים אהבי התורה
פטרונאי עלון "אשכול יוסף" המופץ באלפי עותקים
בר **ג'דעון זיסים** היו"ב ובר **אהרן זיסים** היו"ב
אורך ימים בימינה בשומאלה עושר וכבוד,
מתוך בריאות איתנא ונהורא מעליא שובע שמזוות וכל טוב.
בכלל הברכות יבורך ידידנו היקר **ש'לובני זיסים** היו"ב
מוקדש ומולצח לע"ה הזרזים היקרים:
סאלם אליה בן מסערה ז"ל, **נוריה** בת נוריה ע"ה
לע"ה אזויהם זיסים בן **נוריה ז"ל**, ולע"ה זיסים **מועלם** בן **סלימה ז"ל**
ת. ז. ז. ב. ה.

"קול התור לשמע בארצנו"

להאזנה לשיעורי
מוה"ר יוסף זוי סימן טוב שליט"א
מוזזה"ס "כרם יוסף" ו"אשכול יוסף" ע"ה"ת
073-371-8053
שמעו ותזו נפליכם
לשידור זוי וצינתוק בשיעור זודשי: זויינ זדקש #
את השיעורים זיתן להוריד ממערכת
"קול הלשון"